

sp. SP-406/2019-110
ev. č. 215/2019

Akvizičná politika Slovenského technického múzea

- /2/ Systém zbierkového fondu Slovenského technického múzea**
- /4/ Spôsob a proces akvizície**
- /5/ Výberové kritériá akvizície**
- /6/ Predmety nadobúdané do zbierkového fondu Slovenského technického múzea**
- /12/ Zhrnutie**

V legislatívnom vymedzení (Zákon č. 206/2009 o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty v aktuálnom znení) je Slovenské technické múzeum celoštátnym špecializovaným múzeom. Zriaďovacia listina, s poslednou úpravou 26. apríla 2010, mu ukladá na základe prieskumu a vedeckého výskumu v súlade so zameraním a špecializáciou vykonávaním základných odborných činností získavať, vedeckými metódami zhodnocovať a skúmať, ochraňovať, využívať a prezentovať zbierkové predmety a zbierky a dokumentačné materiály viažuce sa ku komplexnej dokumentácii dejín a vývoja vedy a techniky, výroby, priemyslu a dopravy v Slovenskej republike a k podielu Slovenska a jeho osobností na rozvoji svetovej vedy ako súčasť národného kultúrneho dedičstva.

Systém zbierkového fondu Slovenského technického múzea

Od svojho vzniku v roku 1947 Slovenské technické múzeum zhromaždilo v ním spravovanom zbierkovom fonde vyše 35 800 kusov zbierkových predmetov (k 31. 12. 2018 počet evidenčných jednotiek: 18 401, t. j. kusov 35 804) zbierkových predmetov. V rámci zbierkových predmetov spravovaných v slovenských múzeách sú tieto radené do skupiny „zbierky dejín techniky“.

Na Slovensku priznáva vo svojich zbierkových fondoch hmotné doklady technického pokroku, resp. v systematickom členení zbierok charakterizuje ako zbierky dejín techniky 19 múzeí. Čo do počtu zbierkových predmetov fond Slovenského technického múzea predstavuje cca 35 %-ný podiel v tomto druhu kultúrneho dedičstva. V danom štatistickom vyhodnocovaní však nemožno hľadať relevantný podklad pre kvalitatívne vyjadrenie podielu Slovenského technického múzea na komplexnej dokumentácii dejín vedy, výroby a techniky na Slovensku, nakoľko aj dnes sú v slovenských múzeách veľmi výrazné znaky nejednotnosti v prístupe k odbornej evidencii zbierok, teda aj zaraďovaní zbierkových predmetov do skupiny zbierok dejín techniky.

Základ zbierkového fondu Slovenského technického múzea v roku 1947 tvorilo cca 3 421 predmetov, najmä slovacík a hungarík. Išlo konkrétne o časť muzeálnych predmetov, ktoré boli inštalované v roku 1943 v Košiciach ako Országos Magyar Műszaki Múzeum a umiestnené v budove Riaditeľstva štátnych železníc v Košiciach ako zárodok pre plánované technické múzeum pre oblasť Uhorska. Po oslobodení tieto zbierky prešli do vlastníctva československého štátu. V drivej väčšine išlo o predmety sériovej výroby a duplikáty známych unikátov. Prvá systematizácia východiskového zbierkového materiálu bola realizovaná do týchto 17 skupín: umelecké kováčstvo, strojárstvo, polygrafia, automobilizmus, železničná technika, telekomunikácie, elektrotechnika, textilníctvo, fotografia a kinematografia, stavebníctvo, baníctvo, zememeračstvo, fyzika, drevársky priemysel, melioračná technika, osvetľovacia technika, písacie a šijacie stroje. Systém zbierkového fondu STM prešiel viacerými zmenami, najvýraznejšie úpravy boli realizované v rokoch 1968 a 2011.

Tab. Systém zbierkového fondu Slovenského technického múzea

r. 1948	r. 1968		r. 2011		r. 2019	
ZBIERKA	ZBIERKA	PODODBORY	ZBIERKA	PODODBORY	ZBIERKA	PODODBORY
Umelecké kováctvo	Kováčstvo		Kováčstvo		Kováčstvo	
Strojárstvo	Strojárstvo	všeobecné strojárstvo	Strojárstvo	všeobecné strojárstvo	Strojárstvo	
		energetika		energetika		
		polygrafia		textilné stroje		
		letectvo		Textilné stroje		
		textilníctvo				
		písacie stroje				
Textilníctvo						
Polygrafia			Polygrafia		Polygrafia	
Automobilizmus			Doprava	doprava železničná	Doprava	železničná a lodná (vr. vodohospodárstvo)
				automobilová		cestná
Železnice	Železnica					
			Letectvo a letecká technika		Letectvo a letecká technika	
Elektrotechnika	Elektrotechnika	dorozumievacia technika	Elektrotechnika	dorozumievacia technika	Elektrotechnika	všeobecná
				domáca technika		dorozumievacia
				výpočtová technika		
Telekomunikácia						
Fotografia a kinematografia			Fotografická a kinematografická technika		Fotografická a kinematografická technika	
					Kinematografická technika /Múzeum Medzev/	
Stavebníctvo	Stavebníctvo		Stavebníctvo		Stavebníctvo	
Baníctvo	Baníctvo		Baníctvo		Baníctvo	
					Baníctvo-Solivarníctvo	
Zememeračstvo	Geodézia a kartografia		Geodézia a kartografia		Geodézia a kartografia	
Fyzika	Fyzika		Fyzika		Fyzika	
Drevoindustria	Drevárstvo					
Meliorácia						
Osvetľovacie telesá						
Písacie a šijacie stroje			Kancelárske stroje		Kancelárske stroje	
			Hutníctvo		Hutníctvo	
			Astronómia		Astronómia	
			Chémia		Chémia	
			Hodinárstvo		Hodinárstvo	
			Vodohospodárstvo			
			Rôzne		Rôzne	
			Priemyselný dizajn		Priemyselný dizajn	

Spôsob a proces akvizície

V súčasnosti sú predmetmi akvizícií Slovenského technického múzea hmotné doklady vývoja vedy, výroby, techniky, dopravy, priemyslu, konkrétne **predmety s informačnou, vedeckou a historickou hodnotou reflektujúcou na dejinný**

vývoj v odboroch:

- Hutníctvo
- Kováčstvo
- Baníctvo (a Baníctvo-Solivarníctvo)
- Strojárstvo (vrátane častí cestnej dopravy – historické vozidlá motorové i nemotorové; Kancelárske stroje, Energetika, Textilné stroje)
- Elektrotechnika (všeobecná elektrotechnika, dorozumievacia technika, výpočtová technika)
- Hodinárstvo
- Geodézia a kartografia
- Polygrafia
- Fotografická a kinematografická technika
- Doprava (so samostatnými zbierkami Letectvo, Železničná a lodná doprava, Cestná doprava)
- Priemyselný dizajn
- Fyzika
- Chémia (vrátane Potravinárstvo)
- Astronómia
- Rôzne

Akvizičná činnosť je realizovaná formou:

- daru,
- kúpy,
- vlastným výskumom,
- prevodom správy,
- zámenou s iným múzeom alebo galériou.

Proces akvizície zabezpečujú odborní pracovníci – kurátori zbierok, v ktorých kompetencii je predloženie návrhov na nadobudnutie predmetov do zbierkového fondu múzea. Návrhy **kurátori predkladajú Komisii pre tvorbu zbierok** Slovenského technického múzea, ktorá pracuje ako poradný orgán generálneho riaditeľa Slovenského technického múzea. **Komisia pre tvorbu zbierok je tvorená odborníkmi z radov odborných zamestnancov múzea a odborníkov z externého prostredia**. Administratívne náležitosti procesu posudzovania návrhov kurátorov na nové prírastky do zbierkového fondu Slovenského technického múzea spracúva tajomník Komisie pre tvorbu zbierok – v prípade Slovenského technického múzea zároveň dokumentátor v jednej osobe. Predmetom posudzovania je každý jeden návrh na nadobudnutie (nového prírastku) do zbierkového fondu. Komisia, okrem zhodnotenia hodnôt navrhovaných

prírastkov /dokumentačnej, historickej, umeleckej atď./ posudzuje aj možnosti múzea vo veci ďalšej odbornej správy nového prírastku – napr. schopnosť múzea poskytnúť predmetu náležité odborné uloženie (v depozitári), odborné ošetrovanie (nároky na konzervovanie a reštaurovanie) ai.

Výberové kritériá pre akvizície

Procesu akvizície predchádza náležité posúdenie potenciálneho zbierkového predmetu, jeho výpovednej a dokumentačnej hodnoty, a zároveň jeho predpokladov pôsobiť ako symbol ním dokumentovanej skutočnosti. V podrobnom hodnotiacom procese sú stanovené základné kvantitatívne (**typ, forma, druh, rozsah, veľkosť, početnosť, príslušnosť** atď.) a kvalitatívne charakteristiky potenciálnych zbierkových predmetov (**hodnota, význam, cena, práva, využiteľnosť, kontext s inštitucionálnou politikou** atď.).

Z hľadiska posudzovania hodnoty, ako prioritnej kvalitatívnej charakteristiky, sú vo vzájomnej kombinácii, bez hierarchizácie, posudzované:

- **kultúrno-historická a pramenná hodnota** (neodvíja sa nevyhnutne len z veku, resp. starobylosti predmetu),
- **aspekt nenahraditeľnosti** dokumentu.

Vedecko-výskumné výberové kritériá:

- **jedinečnosť dokumentu** z pohľadu vývoja národných i európskych a svetových dejín (dokumenty a pamiatky k významným udalostiam a osobnostiam vedy a techniky),
- **historickosť, autenticita, unikátnosť** výskytu.

Kontextové kritériá:

- **význam** potenciálneho zbierkového predmetu **pre tvorbu zbierok** (kolekcií),
- **pozoruhodné dosahy** potenciálneho zbierkového predmetu (historické, kultúrne, vedecké...).

Fyzické výberové kritériá:

- **materiálový a technologický význam** ako jedinečný doklad formy, resp. spôsobu spracovania,
- **estetické a umelecké aspekty** spracovania,
- **unikátnosť a cennosť množstvom materiálov**, z ktorých je predmet vyrobený (kovy, drahokamy, slonovina, a pod.),
- **celkový fyzický stav** (nevyhnutnosť odborného zásahu pre zabezpečenie zastavenia degradácie ojedinelého predmetu, alebo naopak uprednostnenie predmetu v lepšom stave v prípade dostupnosti).

Iné kritériá:

- **celistvosť, neporušenosť, pri nadobúdaní kolekcií (resp. zbierok) kompletnosť**,
- **unikátnosť, zriedkavosť, vzácnosť** výskytu.

V neposlednom rade **musia byť zhodnotené predpoklady múzea zabezpečiť pre daný predmet adekvátnu dlhodobú odbornú ochranu s cieľom jeho trvalého zachovania** (náročnosť odborného ošetrovania a odborného uloženia).

Pri akvizícii sú **preferované autentické doklady** dokumentovanej skutočnosti, **resp. originály**. Pri sériovej výrobe, vzťahujúcej sa na väčšinu potenciálnych zbierkových predmetov dokumentujúcich vývoj vedy a techniky od obdobia priemyselnej revolúcie, je originálom každý autentický predmet. Vo vybraných prípadoch, najmä pri nedostupnosti, či neprimeraných nárokoch na odborné uloženie a odbornú ochranu, môžu byť predmetom akvizícií faksimílie, repliky, modely a iné druhy substitútov.

Predmety kultúrnej hodnoty nadobúdané do zbierkového fondu STM

Do zbierky **Hutníctvo** sú nadobúdané predmety kultúrnej hodnoty prispievajúce ku komplexnej dokumentácii vývoja hutníctva a hutníckej výroby, obzvlášť metalurgického priemyslu na Slovensku i v Čechách, dokumentácii hutníckych podnikov a závodov, vrátane technológií výroby, tradícií hámorníckej výroby. Zbierkové predmety dokumentujú prvovýrobu a druhovýrobu čiernej, farebnej a práškovej metalurgie, hámornícku výrobu, predmety osobnej i domácej spotreby, archeologický a písomný dokumentačný materiál. Prioritne je pozornosť zameraná na sústreďovanie hmotných dokladov hutníckej výroby v rokoch 1960 – 1990 na Slovensku, t. j. na múzejnú dokumentáciu tendencií hutníctva 2. polovice 20. storočia na Slovensku.

Nadobúdaný materiál: Prvovýroba železná (vzorky, suroviny), Prvovýroba neželezná (vzorky, suroviny), Žiaruvzdorný materiál, Obrazy s tematikou hutníctva, Plastiky a sadrové odliatky s tematikou hutníctva, Prístroje, Modely, Ozdobné odliatky, Kachle a príslušenstvo, Fotografie a audio, Fotografie a filmy, Výkresy, Archiválie, Mlynčeky, Mechy a dúchadlá, Mažiare, Nožnice, Hutnícke náradie, nástroje a zariadenia, Cenníky a katalógy, Technologické postupy výroby, Tégliky, Diapozitívy, Hámornícke výrobky, Vzorky pletív, Spotrebné predmety, Zvony, Hámornícke náradie a nástroje, Archeologické nálezy, Taniere, misky, podnosy, Žehličky, Pekáče a formy, Svietniky, Iné svietidlá (kahance, lampáše, lustre), Sakrálne predmety, Zbrane, Diplomy, Príbory, Trosky, Tepelne spracované výrobky a výrobky s povrchovou úpravou, Kované a lisované výrobky, Technické odliatky (železná a neželezná), Palivá, Výroba ortute, Panvy a kotle, Medaile a plakety, Iné kuchynské potreby (misky, tácné, hrnce), Hutnícka druhovýroba (ťahanie, valcovanie, pletenie, pretláčanie, betón), Oplatnice, Prášková metalurgia (železná, neželezná).

Zbierka **Baníctvo** je budovaná s cieľom dokumentovať vývoj baníckej techniky, a zároveň jej používanie najmä na Slovensku. Zastúpené sú v nej stroje, zariadenia a technika, ktoré sa používali pri otváraní ložiska, jeho vystužovaní, dobývaní. Neoddeliteľnou súčasťou zbierky je technika súvisiaca s banskou dopravou, odvetrávaním, osvetlením a zároveň ochranou pri práci. Podstatnú časť tvoria vzorky rôznych minerálov a hornín, najmä z lokalít Slovenska. Zastúpené sú tiež predmety umelecko-historickej hodnoty, ako aj rôzne publikácie súvisiace s baníctvom na Slovensku i v zahraničí. Aktívna selekcia je prioritne zameraná na dokumentáciu problematiky baníctva na Spiši, baníctva v Zemplínskych Hámroch, hneďouhoľného baníctva v oblasti Slovenska a dobývania kamennej soli v Solivare v minulosti.

Nadobúdaný materiál: pracovné náradie banícke (kladivá, kladivká, železka, špicáky, motyky či vrtáky na ručné vrtanie), osvetľovacia technika používaná v baníctve (lajchtáre, sicílske kahance, olejové kahance, karbidové lampy, bezpečnostné lampy, benzínové lampy, akumulátorové lampy), zariadenia a vybavenie na prepravu rúbaniny, technické prístroje na meranie fyzikálnych a chemických veličín v baníctve, zabezpečovacia technika, predmety súvisiace so solivarníctvom

Osobitne je budovaná zbierka dokumentujúca ťažbu a spracovanie soli pod názvom **Baníctvo-Solivarníctvo**. Prioritne sú nadobúdané artefakty dokumentujúce solivarníctvo v lokalite Soľná Baňa (Prešov-Solivar) v najširšom zmysle slova.

Zbierka **Kováčstvo** dokumentuje výsledky rôznorodej práce kováčov (aj súčasných), ich aktivít, ktoré vyvíjali nielen na zabezpečovanie svojich každodenných, základných potrieb, ale aj ich tvorbu, mnohokrát vo forme špičkových umeleckých diel. Aktívna selekcia je zameraná prioritne na dopĺňanie už vytvorených podskupín zbierky (viď nadobúdaný materiál) a ich rozšírenie, najmä o predmety umeleckého charakteru, špeciálne z oblasti drotárstva, ale aj rôznorodý dokumentačný a sprievodný materiál (napr. katalógy, cenníky ap.).

Nadobúdaný materiál: mreže a zábradlie, ozdobné prvky, konzoly a firemné značenie, osvetľovacie telesá, závesy, kľúče, kľučky, zámky, dvere a brány, kríže, plakety, sochy, kované figúry, pracovné nástroje, dúchadlá, pokladnice, bytové doplnky, kovania a súčiastky, doplnkový materiál, výrobky drotárstva, sprievodná dokumentácia k sledovanej problematike

Zbierka **Strojárstvo** (vrátane odborov **Energetika, Textilné stroje**) dokumentuje obdobie od formovania sa strojárskej výroby na našom území až po súčasný strojársky priemysel. Monitoruje rozsiahlu oblasť strojárstva, technického vývoja a výroby strojov, strojárskych zariadení, technológií a výrobkov. V rámci odboru Energetika je pozornosť sústredená na dokumentáciu vývoja parných strojov, vodných motorov a spaľovacích motorov. Ďalšie budovanie zbierky je zamerané na zdokumentovanie jednotlivých míľnikov vývoja strojárstva na našom území v 20. storočí, /vplyv zmeny režimu / nástupnícke podniky a firmy vzniknuté po roku 1989 na základoch veľkých štátnych podnikov, preorientáciu, zmenu výrobného artiklu jednotlivých strojárskych podnikov. Snahou je tiež doplniť zbierku o prelomové a inovatívne strojárske produkty, technické zariadenia používané pri výrobe strojárskych súčiastok. Aktívna selekcia sa však orientuje aj na historické strojárske zariadenia a nástroje používaných v strojárskom priemysle. V podskupine Energetika je prioritným cieľom zmapovanie vývoja energetických zariadení, ich postupného vývoja a smerovania, najmä postihnutie problematiky náhrady fosílnych palív, obnoviteľné formy energie (solárne, veterné, geotermálne zariadenia.) Zároveň sú v zbierke Strojárstvo sústreďované výnimočné historické cestné vozidlá (motorové i bezmotorové).

Nadobúdaný materiál: strojárske výrobky (historické výrobky, výrobky škôl, remeselníkov, továrníkov), nástroje na obrábanie kovov, školské pomôcky a modely strojárskych zariadení, technické zariadenia, plynomery, obrábacie stroje, iné (špeciálne výrobky, rarity, pozoruhodné tech. riešenia, historické strojárske predmety), automobilová technika, motocykle, energetické zariadenia, technická dokumentácia

Zbierka **Elektrotechnika** a **Dorozumievacia technika** disponuje zbierkovými predmetmi dokumentujúcimi vývoj záznamu a reprodukcie zvuku, záznamu a reprodukcie obrazu, zariadeniami na prenos správ na diaľku, rozhlasovými a televíznymi prijímačmi, prostredníctvom ktorých je možné dokumentovať nielen technický pokrok ale aj celospoločenské dôsledky rozvoja týchto masovokomunikačných prostriedkov. V **podskupine výpočtová technika** je

sústredovaná výberová kolekcia predmetov dokumentujúcich vývoj danej oblasti. Samostatne sú združované predmety dokumentujúce problematiku **silnoprúdovej elektrotechniky a elektroenergetiky**. Prioritne je pozornosť venovaná dokumentácii vývoja rozhlasovej a televíznej techniky, vyrábanej na území Česka a Slovenska, pričom pri nadobúdaní je dôležitým kritériom funkčnosť predmetu. Aktívna selekcia je zameraná aj na oblasť silnoprúdovej elektrotechniky a elektroenergetiky, kde je opäť dôležitým kritériom funkčnosť.

Nadobúdaný materiál: telegrafná technika, ďalekopisná technika, telefaxy, telefónne prístroje, telefónne ústredne, hracie stroje, fonografy a gramofóny, zvonkohry na ploché kotúče, hracie strojčky, drôtofony, rozhlasové prijímače, televízne prijímače, technologické zariadenia rozhlasové a televízne, zariadenia na záznam a reprodukciu zvuku a obrazu, elektrotechnické súčiastky, záznamové médiá, výpočtová technika, vrátane pamäťových médií a periférnych zariadení, zariadenia silnoprúdovej elektrotechniky a elektroenergetiky, dokumentačný a sprievodný materiál

V zbierke **Hodinárstvo** sú sústredené hodiny rôzneho druhu, špeciálne typy hodín, krokové mechanizmy, vežové, podlahové, nástenné, stolové, krbové hodiny, budíky, vreckové hodiny, hodinárske nástroje a zariadenia používané v hodinárskych dielňach a taktiež množstvo hodinových súčiastok z hodinárskej praxe. Aktívna selekcia je zameraná prioritne na hodiny z obdobia po roku 1930, najmä výrobcov tzv. západnej Európy (obdobie: ART - DEKO, mysteriózne hodiny, náramkové hodiny, iné zvláštne – zaujímavé typy hodín).

Nadobúdaný materiál: hodiny, hodinové stroje a strojčky, najmä vo funkčnom stave, sprievodná dokumentácia, hodinárske náradie, nástroje a potreby

Systematicky budovaná zbierka **Geodézia a kartografia** dokumentuje vývoj geodetickej techniky nielen na Slovensku, ale aj v celej Európe počas niekoľkých storočí. Dokumentačne je pokrývaná problematika merania vzdialeností, uhlov a prevýšení a tvorby máp kartografických diel. V zbierke sú zastúpené originálne predmety, ale aj repliky dôležitých geodetických zariadení a pomôcok či máp. Prevažne ide o predmety z 19. – 20. storočia, zastúpené je však aj 18., 17. a 16. storočie. Aktívna selekcia sa sústreďuje na dokumentáciu geodézie a kartografie súčasnosti, resp. obdobia od II. polovice 20. storočia, ale zároveň na dopĺňanie zbierky vybranými druhmi predmetov, dokumentujúcich geodéziu 19. až 20. storočia s dôrazom na kritérium miesta výroby a používania (územie Česka a Slovenska).

Nadobúdaný materiál: prístroje a zariadenia na meranie vzdialeností, uhlov, prevýšení – astroláby, buzoly, kompas, sklonometry, uhlové hlavice, zrkadielka, hranolčeky, meračské stoly, teodolity, tachymetre, nivelačné prístroje, geodetické pomôcky – nivelačné laty, značky, vynášacie súpravy, planimetre, transportéry, uhlomery, pravítka, libely, statívy, meračské pásma, klince, mapy, kartografické diela, glóbusy, atlas, vybrané reprezentatívne kartografické diela, mapy

Zbierka **Polygrafia** momentálne zachytáva technologickú postupnosť tlačiarenskej výroby, a to prostredníctvom konkrétne sadzacích strojov, tlačiarenských lisov. Stroje zodpovedajú obdobiu a úrovni polygrafickej techniky z prelomu 19. a 20. storočia, resp. 1. polovice 20. storočia. Ďalšie zbierkové predmety sa vzťahujú na problematiku finalizácie výrobkov polygrafického priemyslu, pričom v zbierke sú zastúpené najmä menšie zariadenia na lisovanie, prípadne orezávanie väzieb kníh, časopisov, listov a podobne, používané v menších kníhviazačských dielňach.

Nadobúdaný materiál: rýchlolisy, rotačky, sadzacie stroje, kompletná kníhtlačiarenská resp. kníhviazačská dielňa alebo jej súčasti, sprievodná dokumentácia k strojovému vybaveniu, ukážky techník tlače – drevorezby a drevoryty, medirytiny, olovorytiny, ako aj techniky litografie

Zbierka **Kancelárske stroje** obsahuje okrem písacích strojov aj počítačie, rozmnožovacie a účtovacie stroje rôznych značiek, a samozrejme aj predmety technického charakteru používané v kanceláriách v minulosti. Zámerom je dopĺňanie existujúceho vývojového radu písacích strojov, vrátane materiálov sprievodnej dokumentácie. Od začiatku továrenskej výroby písacích strojov v r. 1870 až do 50. rokov 20. storočia sa vo svete vyrábalo približne 800 základných konštrukcií písacích strojov, z ktorých sa vyvinulo asi 4000 modifikácií. Preto aj možnosti doplnenia vývojového radu písacích strojov o ďalšie modely a typy sú pomerne široké.

Nadobúdaný materiál: písacie stroje – mechanické, elektrické, elektronické, dokumentačný materiál, sprievodná dokumentácia

Fotografická a kinematografická technika alebo aj Foto-kino sa sústreďuje na dokumentáciu historického vývoja fotografickej a kinematografickej techniky od prvých pokusov s kamerou obscurou, ďalej celou klasickou érou až po nástup digitálnej techniky. Cieľom momentálne vyvíjanej akvizičnej činnosti je dopĺňanie kinematografickej techniky o konštrukčne zaujímavé prístroje. V rámci dokumentácie vývoja fotografickej techniky je aktívna selekcia zameraná prioritne na vybrané typy fotografickej techniky vyrábanej v Československu od roku 1918, resp. na území Česka a Slovenska od roku 1870 do roku 1980. Zároveň je pozornosť sústredená na selektované zhromažďovanie ukážok historických fotografií a predmetov dokumentujúcich rôzne spôsoby výroby (vyvolávania) fotografií, prioritne tzv. mokrý proces vyvolávania negatívov. Osobitná pozornosť je venovaná fotografii ako médiu a dopĺňaniu zbierky o dokumenty viažuce sa k vývoju fotografických techník, napr. kalotypia, slaný papier, albuminové papiere, mokré koloidné procesy, suché želatinové dosky, chromofotografia, autochrom, ušľachtilé tlače a ďalšie.

Nadobúdaný materiál: fotografické prístroje – ateliérové, cestovné, sklopné, vzperové, boxové, jednooké a dvojké zrkadlovky, prístroje pre okamžitú fotografiu, miniatúrne, pockety, kompakty, stereoskopické, panoramatické, zvláštne a digitálne, vrátane záznamových médií, fotografické objektívy rôznych optických parametrov a konštrukčných prevedení, prístroje a príslušenstvo používané v profesionálnej aj amatérskej fotografickej praxi, snímacie kamery, projekčné (premietacie) prístroje, amatérske kamery, vrátane príslušenstva

Zbierky **Doprava železničná a lodná** a **Doprava cestná** obsahujú predmety so vzťahom k vývoju železničnej, riečnej a cestnej dopravy. Aktívna selekcia je obmedzená a limitovaná v súčasnosti nedostatočnou plochou depozitárnych priestorov Slovenského technického múzea, ako aj možnosťami zabezpečenia systematickej odbornej ochrany týchto typov veľkorozmerných zbierkových predmetov. Unikátom v zbierke Dopravy železničnej a lodnej je (najväčší mobilný zbierkový predmet v zbierkovom fonde Slovenského technického múzea) remorkér Šturec, od roku 2015 zakotvený v Zimnom prístave v Bratislave a systematicky etapovito reštaurovaný s cieľom vytvorenia lodného múzea.

Nadobúdaný materiál: dopravné prostriedky motorové, dopravné prostriedky nemotorové, modely a prototypy, dopravné značenie, prístroje zariadenia autoškoly, odev súvisiaci s dopravou, náradie, nástroje a prístroje, tlačoviny, medaily, vyznamenania, obrazy súvisiace s dopravou

Zbierka **Letectvo** dokumentuje vývoj letectva a leteckej techniky. Originály nadobudnutých artefaktov pokrývajú najmä obdobie pred a po II. svetovej vojne. Obdobie po roku 1945 je dokumentované prevažne leteckou a zabezpečovacou technikou. Unikátmi sú excelentná zbierka piestových motorov vyvíjaných pred II. sv. vojnou, prúdových motorov z obdobia II. sv. vojny až po najmodernejší prúdový motor vyrábaný na Slovensku, vzácne

prístroje palubného vybavenia z obdobia II. sv. vojny a rokov 1950 - 1990, kolekcia lietadiel a vrtuľníkov z rokov 1950 - 1989. Aktívna selekcia je zameraná prioritne na získavanie vybranej leteckej techniky z obdobia rokov 1945 – 1989, resp. 1992, ako aj fragmentárnych muzeálií dokumentujúcich históriu kozmonautiky. Úplnou prioritou je samozrejme získavanie leteckej techniky dokumentujúcej letectvo v Československu, resp. na území Slovenska.

Nadobúdaný materiál: letecké motory, lietadlá, vrtuľníky, konštrukčné prvky, letecká prístrojová technika, vybavenie a príslušenstvo, dokumentačný materiál a sprievodný materiál

V najmladšej zbierke zbierkového fondu Slovenského technického múzea **Priemyselný dizajn** sú sústredované artefakty, reprezentujúce hlavné vývojové línie a faktory vplyvu v dizajne. Z hľadiska časového rozpätia je zbierka vymedzená počiatkom 20. storočia až po súčasnosť s dôrazom na akvizíciu predmetov od 70. rokov 20. storočia, kedy na Slovensku začali vznikať prvé pracoviská dizajnu vo výrobnjej sfére. Z pohľadu geografického vymedzenia zbierka dokladuje vývoj odboru hlavne na území Slovenska, nevynímajúc obdobie existencie spoločného štátu v rámci Československa. V súvislosti so zachytením tendencií celkového vývoja dizajnu je však dopĺňaná aj autentickými predmetmi miestne spätými s územiami susedných štátov a krajinami západnej Európy. V súvislosti s profiláciou Slovenského technického múzea, ako technicky orientovaného múzea, akvizičná činnosť nezahŕňa nábytok, textil, sklo, porcelán, obaly a grafický dizajn.

Nadobúdaný materiál: autorské modely, náčrty, návrhy, štúdie, projekty – prezentujúce a dokumentujúce v sebe autenticitu tvorby dizajnéra, predmety realizované vo výrobnom procese podľa dizajnérskeho návrhu, dokumentácia o tvorbe a vzniku projektu či predmete – firemná literatúra, katalógy, prospekty, časopisy, fotodokumentácia, ocenenia

Zbierka **Fyzika** sústreďuje predmety dokumentujúce vednú disciplínu – fyzika v najširšom zmysle slova. Osobitná pozornosť je venovaná dokumentácii dejín fyziky na Slovensku prostredníctvom dokumentácie výučby fyziky na školách rôznych stupňov. Zároveň sú v zbierke sústredované predmety dokumentujúce pôsobnosť firiem vyrábajúcich učebné pomôcky, používané v rôznych obdobiach v školách na území dnešného Slovenska.

Nadobúdaný materiál: učebné, demoštračné, laboratórne, audiovizuálne prístroje a pomôcky, nástenné mapy, obrazy s tematikou dejín fyziky, dokumenty so vzťahom k významným dejateľom fyziky /portréty, sochy, fotografie, medaile, učebnice, pozostalosti, filmy, diafilmy, prednášky profesorov, zošity študentov, plakety, patenty, vynálezy/, prístroje z jednotlivých častí fyziky /mechanika pevných látok, kvapalín a plynov, termika, akustika, optika, elektrina a magnetizmus, subjadrová a jadrová fyzika, resp. hmotnostné, dĺžkové a objemové meradlá; meracie prístroje, rôzne zdroje, pozorovacie prístroje, demonštračné prístroje, predmety dokumentujúce aplikovanú fyziku, učebnice z filozofie prírody, neskôr fyziky – latinské, maďarské, slovenské, sprievodná dokumentácia (firemné katalógy) a pod.

Zbierka **Chémia** (vrátane Potravinárstva) dokumentuje vednú disciplínu – chémiu a vývoj chemického priemyslu na území Slovenska. Vysoké percento zbierky tvoria demonštračné prístroje, chemické sklo, učebné pomôcky, modely, didaktická technika, učebnice, diafilmy, vzorky výrobkov chemických podnikov. Akvizičná činnosť je zameraná na selekciu reprezentatívnych hmotných dokumentov problematiky základnej chémie, gumárenského priemyslu, spracovania celulózy a výroby papiera, farmaceutického a kozmetického priemyslu, výroby skla, petrochemického priemyslu, výroby hnojív, pesticídov, insekticídov, farieb a lakov, z oblasti silikátového priemyslu, tehliarstva, skla, umelých vlákien a pod.

Nadobúdaný materiál: prístroje z jednotlivých oblastí chémie, a to anorganická, organická, prístrojová, fyzikálna, biochémia, jadrová chémia, laboratórne prístroje, katalógy prístrojov a chemického skla, prístroje na stanovenie Ph, kolorimetrické prístroje, prístroje na analýzu plynov, polarimetre, refraktometre, viskozimetre, kalorimetre, polarografy, vlhkomery, tlakomery, mikroskopy, tepelné prístroje, prístroje na elementárnu mikro- a semi-mikroanalýzu, extrakčné prístroje, rôzne kúpele, termostaty, sterilizátory. Laboratórne zariadenia, vákuová technika, prístroje pre filtráciu a destiláciu, laboratórne náradie, modely, vzorky materiálov, výrobkov, obrazy so vzťahom k chémii

V zbierke **Astronómia** sú sústreďované predmety dokumentujúce históriu pozorovacej techniky od 16. storočia až po súčasnosť. Ide o zameriavacie pomôcky a prístroje, mapy hviezdnej oblohy, astronomické učebnice, faximílie, astronomické fotografie, slnečné hodiny, ďalekohľady (šošovkové, zrkadlové), demonštračné prístroje astronomické – telúria, armilárne sféry, optika. Nosnú časť zbierky, skupiny astronomické prístroje, tvoria ďalekohľady a kolekcia slnečných hodín. Prioritne je pozornosť venovaná aktívnemu vyhľadávaniu demonštračnej techniky (planetária, telúria, armilárne sféry, hviezdne glóbusy), zároveň je zbierka dopĺňaná o historickú aj modernú pozorovaciu techniku využívanú v astronómii, vrátane dokumentačných materiálov a sprievodnej dokumentácie.

Nadobúdaný materiál: pozorovacie a zameriavacie astronomické prístroje, demonštračné prístroje a pomôcky, optika, sprievodný materiál, dokumentačný materiál

Zhrnutie

Akvizičná politika Slovenského technického múzea zohľadňuje funkcie a špecializáciu múzea. Jedným z hlavných cieľov Slovenského technického múzea, ako fondovej inštitúcie, je systematické budovanie zbierkového fondu ako „obrazu“ vývoja vedy, výroby a techniky. Pri nadobúdaní vybraných hmotných dokladov dokumentovanej skutočnosti sa múzeum riadi odbornými kritériami, platnou legislatívou a vlastnými internými predpismi. Každému procesu akvizície predchádza viacstupňové posúdenie potenciálneho zbierkového predmetu s cieľom minimalizovať subjektivitu prisudzovania muzeality. Pri rozhodovaní o zaradení predmetov do zbierkového fondu sú okrem odborných kritérií zohľadňované možnosti múzea poskytnúť danému predmetu náležitú a zodpovednú ochranu, najmä vo forme dlhodobého (trvalého) odborného uloženia (kapacity a podmienky depozitárov) a systematickej odbornej ochrany (konzervovanie a reštaurovanie). Nemalou mierou sú priority akvizickej činnosti ovplyvňované zámermi múzea v oblasti múzejnej komunikácie. Zároveň sa však do akvizickej politiky premietajú výsledky systematického a neustále prebiehajúceho zhodnocovania zbierok a aktuálneho stavu a vývoja spoločnosti. Využívané sú všetky spôsoby nadobudania zbierkových predmetov, t. j. darom, kúpou, vlastným výskumom, prevodom správy, zámenou s iným múzeom alebo galériou. Špecializácia na komplexnú dokumentáciu dejín a histórie vedy a techniky, výroby, priemyslu a dopravy si vyžaduje intenzívnu komunikáciu s výrobnými a vývojovými organizáciami. Finančná náročnosť získavania potenciálnych zbierkových predmetov formou kúpy, najmä s dokumentačnou hodnotou so vzťahom k vývoju výroby a priemyslu, si vyžaduje preferovanie nadobudania tohoto typu artefaktov spôsobom prevodu správy alebo darom. Opomíňať sa nesmú ani špecifiká veľkej časti zbierkových predmetov uchovávaných technickými múzeami, a to sú rozmery a náročnosť manipulácie.

Krátkodobé ciele akvizičnej činnosti Slovenského technického múzea (ročné plány) sú spracovávané kurátormi vo forme akvizičných plánov zbierok.

V Košiciach, 27. marec 2019.

Vypracovala: Mgr. Zuzana Šullová
*námestníčka generálneho riaditeľa STM
pre odborné činnosti*

Schválil: *Ing. Eugen Labanič*
generálny riaditeľ STM